

Impactes i efectes de les polítiques de desegregació escolar a la ciutat de Barcelona

Resum de resultats

UAB
Universitat
Autònoma
de Barcelona

Desegpol
School desegregation policies in
the city of Barcelona

GEPS
Globalisation, Education
& Social Policies

Projecte finançat per:

Les polítiques de desegregació escolar a la ciutat de Barcelona

Analitzar l'impacte de les polítiques de desegregació escolar (PX i DA) en la distribució de l'alumnat socialment vulnerable entre els centres educatius de la ciutat de Barcelona i examinar com funcionen aquestes polítiques.

1. Analitzar l'evolució de la distribució de l'alumnat socialment vulnerable i altres minories entre els centres educatius de la ciutat en els darrers anys.
2. Estimar fins a quin punt els canvis en la distribució de l'alumnat socialment vulnerable entre els centres educatius de la ciutat es poden atribuir a la implementació de les polítiques de desegregació escolar.
3. Explorar com els diferents instruments de les polítiques de desegregació escolar afecten el seu impacte.
4. Examinar la influència de les característiques dels actors implicats i els contextos geogràfics, socials i educatius en què operen sobre els impactes de les polítiques de desegregació escolar.
5. Identificar possibles canvis de disseny per millorar l'eficàcia de la polítiques de desegregació escolar.

Les polítiques de desegregació escolar

- **Segregació escolar com a qüestió cada cop més central a l'agenda educativa** de diferents països (McPherson, 2011; Dupriez et al., 2018; Cummings et al., 2023; Zancajo et al., 2023).
- Diferents processos de reforma, però principalment **focalitzats en dos àmbits**:
 - **Elecció escolar i admissió escolar**: sistemes d'elecció controlada, quotes o accés prioritari
 - **Finançament**: sistemes de finançament per fórmula o basats en necessitats.
- **Impactes moderats o nuls** a l'hora d'aconseguir una distribució més equilibrada de l'alumnat vulnerable (Danhier & Friant, 2019; Grenet et al., 2023; Honey & Carrasco, 2023; Elacqua & Kutscher, 2023) o **efectes diferencials** en funció del context on s'implementen (Kutscher et al., 2023).

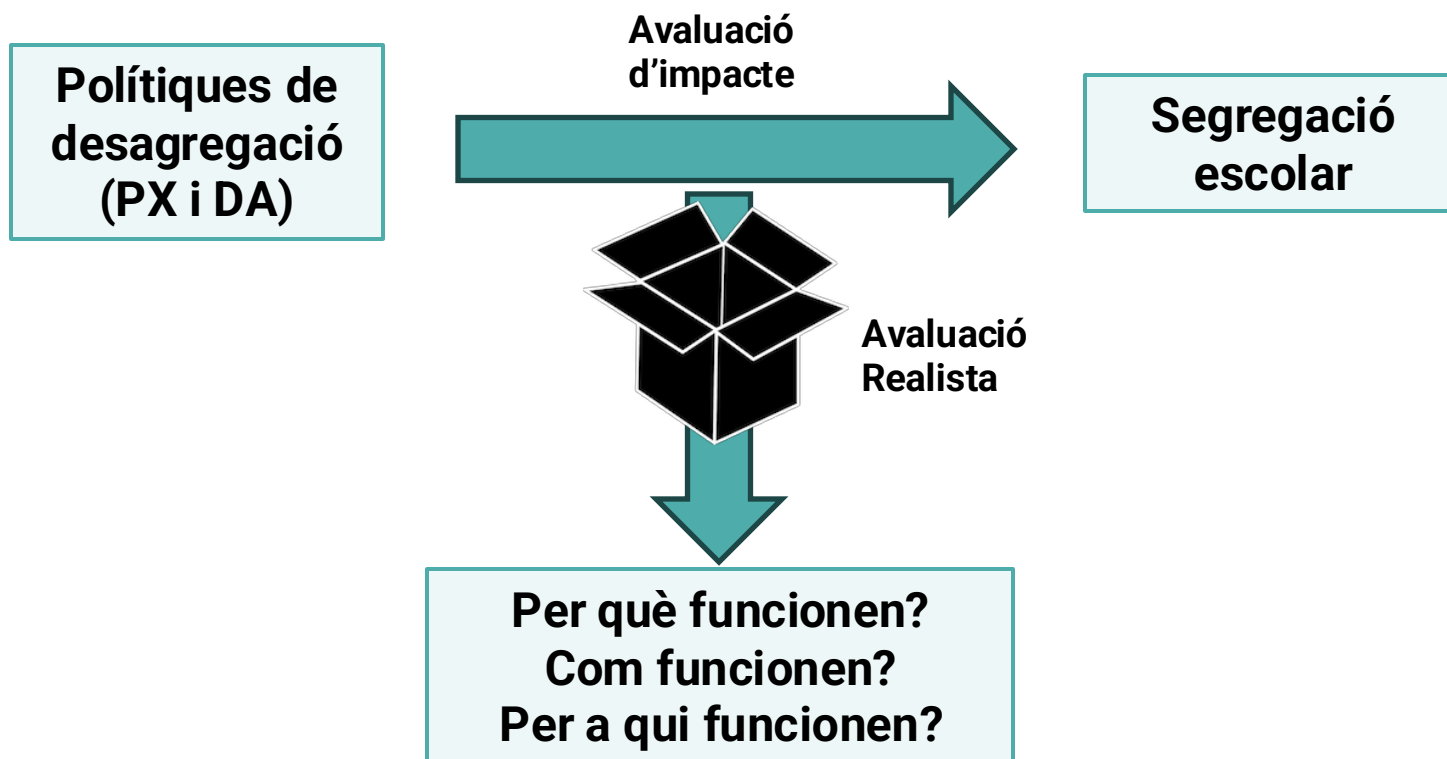

El Pla de Xoc i el Decret d'Admissions

- **Millora de la detecció** de l'alumnat NESE B.
- **Places preassignades** per alumnat NESE B (de 2019/2020 al 2021/2022).
- **Reserva de places** per alumnat NESEB equivalent al percentatge d'alumnat NESEB resident a la zona educativa del centre.
- **Finançament adicional** per alumnat NESEB per cobrir les despeses d'escolarització.

Aproximació metodològica (I)

Aproximació metodològica (II)

Impactes i efectes de les polítiques de desegregació escolar a la ciutat de Barcelona

Avaluació d'impacte

Relació causal

Avaluació realista

Mecanismes

Anàlisi quantitativa

Pre-RALC (2011/12 – 2015/16) i RALC (2016/17-2023/24)

Altres fonts de dades (RAV, preinscripció, complexitat)

Anàlisi qualitativa

- Enquesta equips directius (n=105)
- Entrevistes equips directius (n=32)
- Entrevistes famílies beneficiaries (n=68)

Enquesta i mostra qualitativa

			Població centres educatius		Mostra centres educatius		Entrevistes equips directius	Entrevistes famílies
Titularitat	Nivells educatiu	SES	n	%	n	%		
Públic	EINF 2c i PRIM	Alt	25	6.6	5	6.3	2	2
		Mitjà	82	21.6	17	21.3	6	8
		Baix	54	14.2	11	13.8	4	3
	ESO	Alt	4	1.1	1	1.3	1	4
		Mitjà	45	11.9	10	12.5	3	13
		Baix	11	2.9	2	2.5	1	12
	EINF 2c, PRIM, ESO	Alt	2	0.5	1	1.3	1	0
		Mitjà	5	1.3	1	1.3	1	2
		Baix	9	2.4	2	2.5	1	2
Concertat	EINF 2c i PRIM	Alt	7	1.8	1	1.3	1	1
		Mitjà	9	2.4	2	2.5	1	4
		Baix	8	2.1	2	2.5	1	0
	EINF 2c, PRIM, ESO	Alt	51	13.5	11	13.8	4	8
		Mitjà	52	13.7	11	13.8	4	2
		Baix	15	4	3	3.8	1	7
TOTAL		379	100	80	100	32	68	

Impacte de les polítiques de desegregació

Avaluació d'impacte

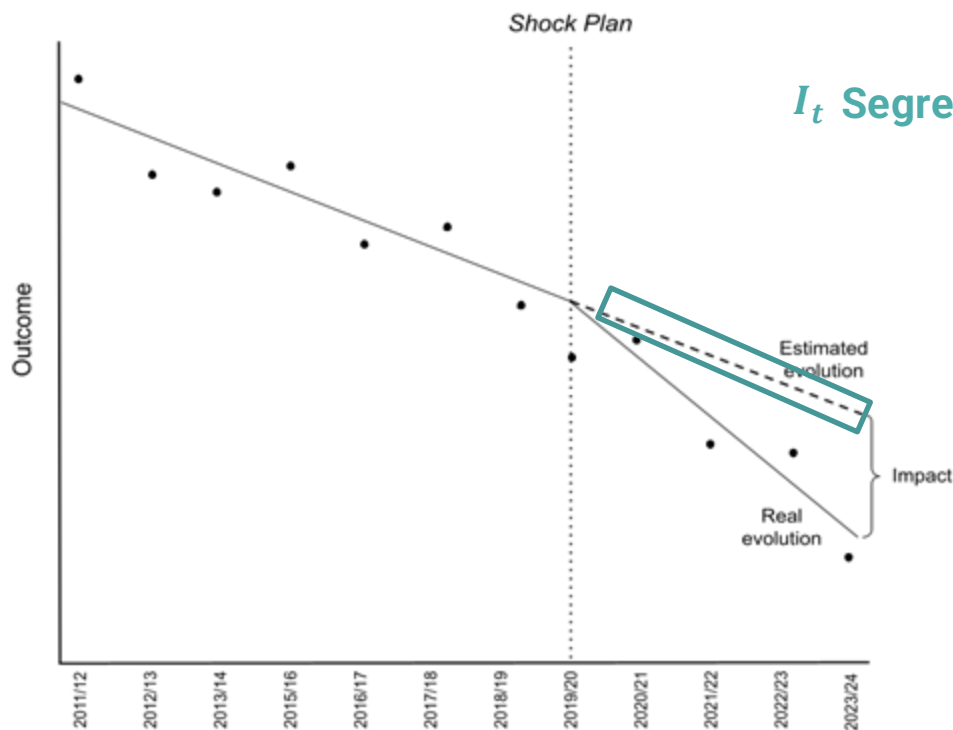
- **Dues aproximacions a la segregació escolar:**
 - Distribució entre centres → **Índex de Dissimilitud**
 - Concentració determinants centres → **Índex d'Aïllament Ajustat**
- **Beneficiaris (NESEB) $\neq$ Població objectiu (NESEB_i)**
 - Comparem l'alumnat NESEB identificat a l'inici de l'escolarització (beneficiari de les polítiques de desegregació) amb l'alumnat NESEB_i, el total de l'alumnat vulnerable (inclou també aquells altres que no havien estat identificats a l'inici de l'escolarització i, per tant, no havien estat beneficiaris malgrat ser vulnerables).
- **Focus a I3 i ES01** per observar els canvis en les composicions a les entrades a cada etapa.
- **Pla de Xoc i Decret d'Admissions** com a polítiques homologables per a l'anàlisi.
- **Períodes pre-intervenció** (2016/17 - 2018/19) i **post-intervenció** (2019/20 – 2023/24).

Aproximació metodològica

Sèries Temporals Interrompudes

$$I_t = \text{Constant} + \text{Temps preintervenció} + \text{Intervenció} + \text{Temps postintervenció} + \mu_t$$

I_t Segregació (Dissimilitud) i Concentració (Aïllament)

Mesures de l'impacte

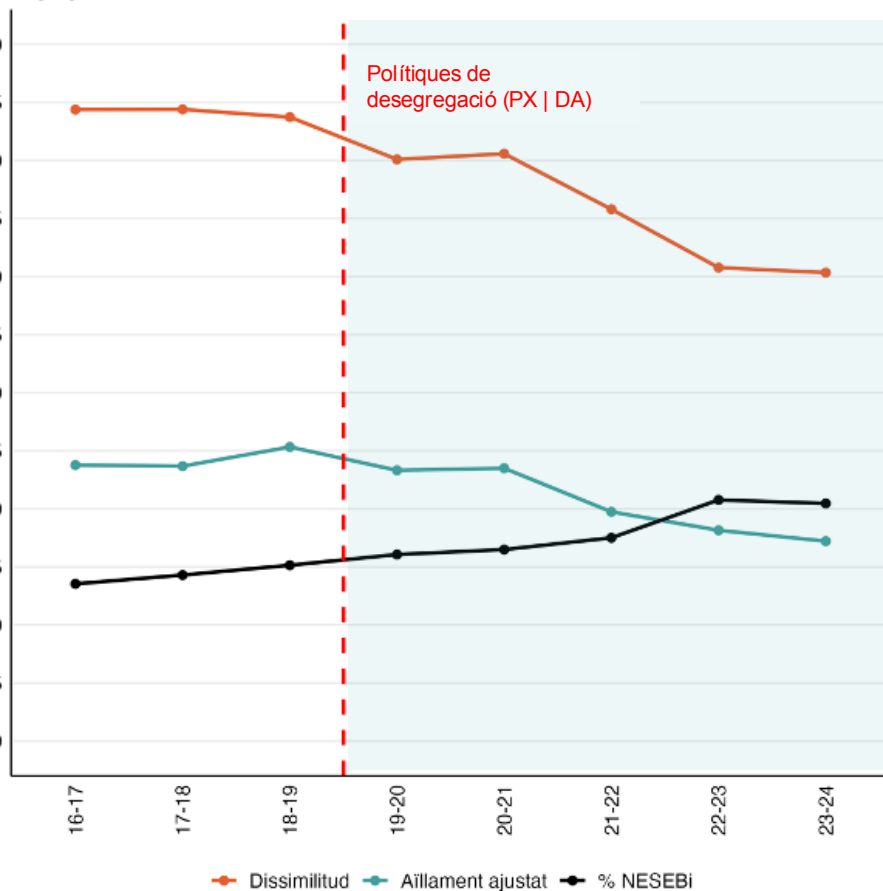
Tendència pre-PX

Canvi immediat (primer any de PX)

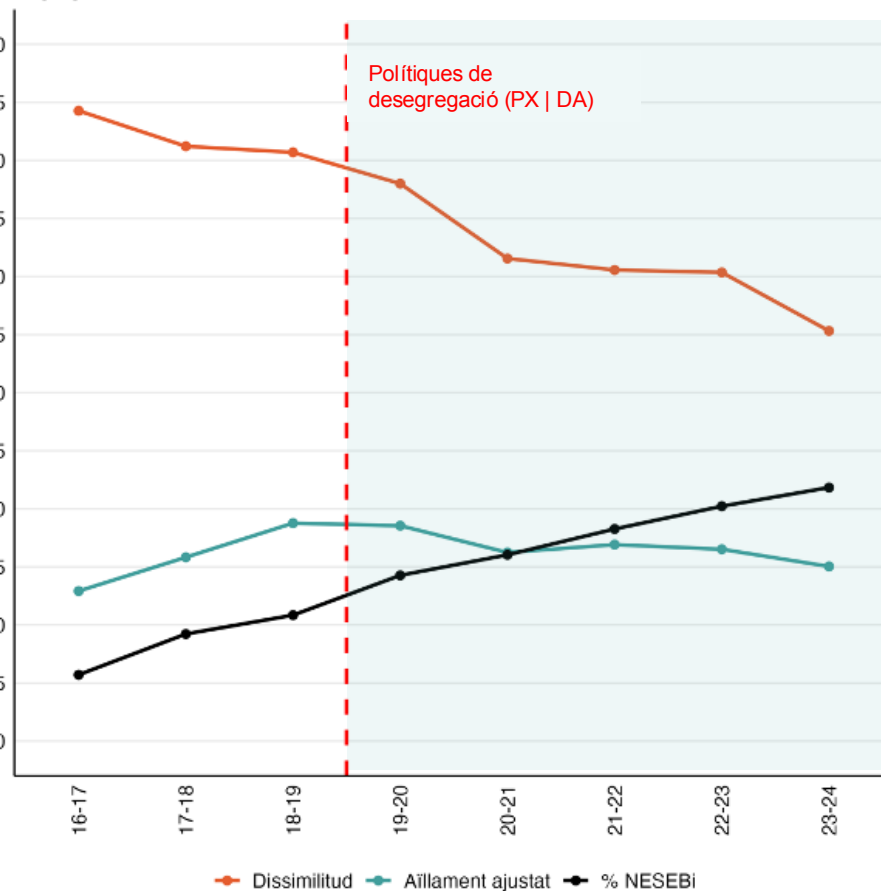
Tendència post-PX (resta anys)

Evolució segregació NESE B_i

Segregació NESEBi | I3 | Barcelona

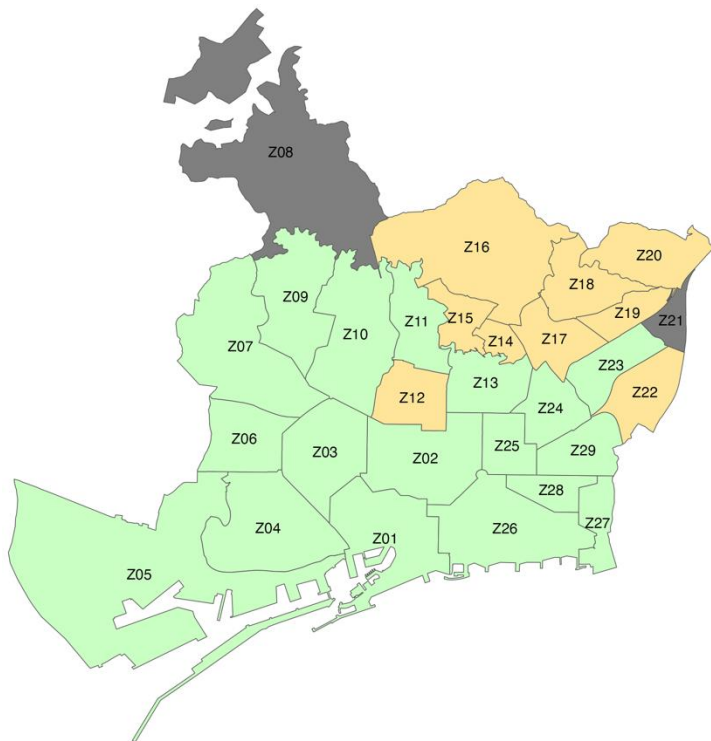

Segregació NESEBi | ESO1 | Barcelona

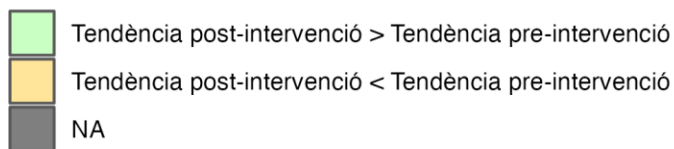
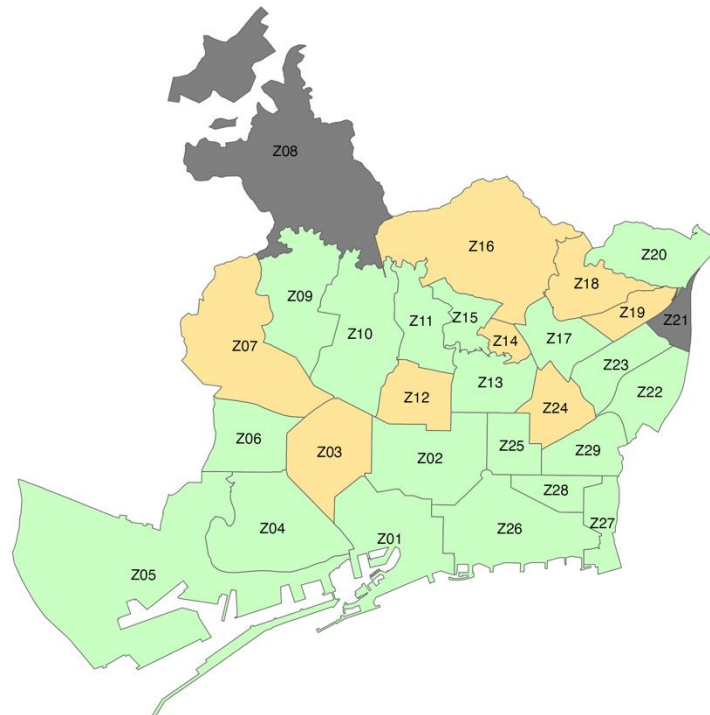

Impacte per zones educatives | I3

Distribució - Dissimilitud | NESEBi I3

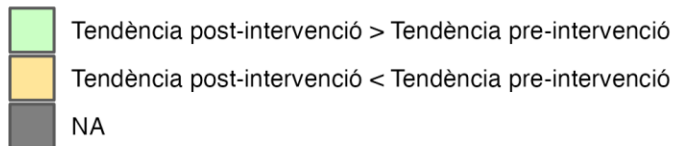
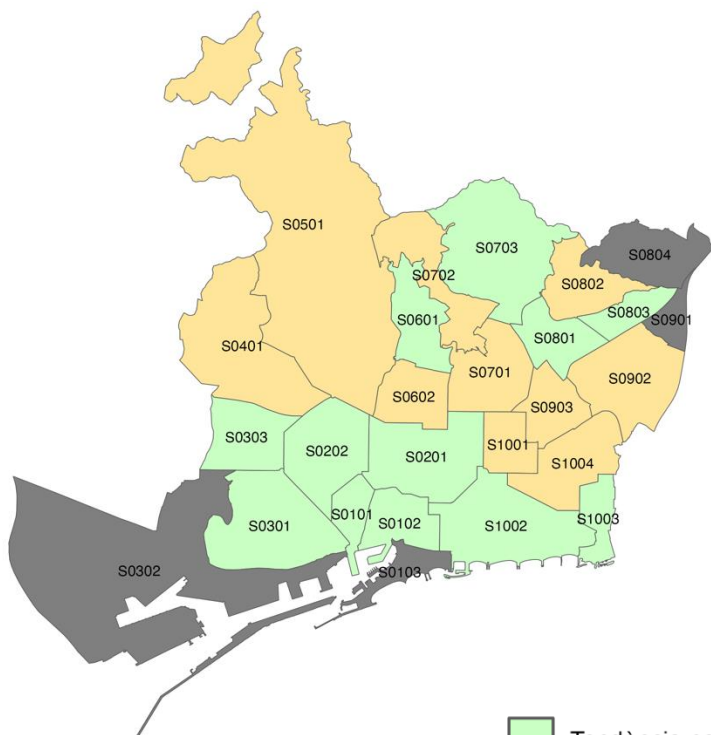

Concentració - Aïllament ajustat | NESEBi I3

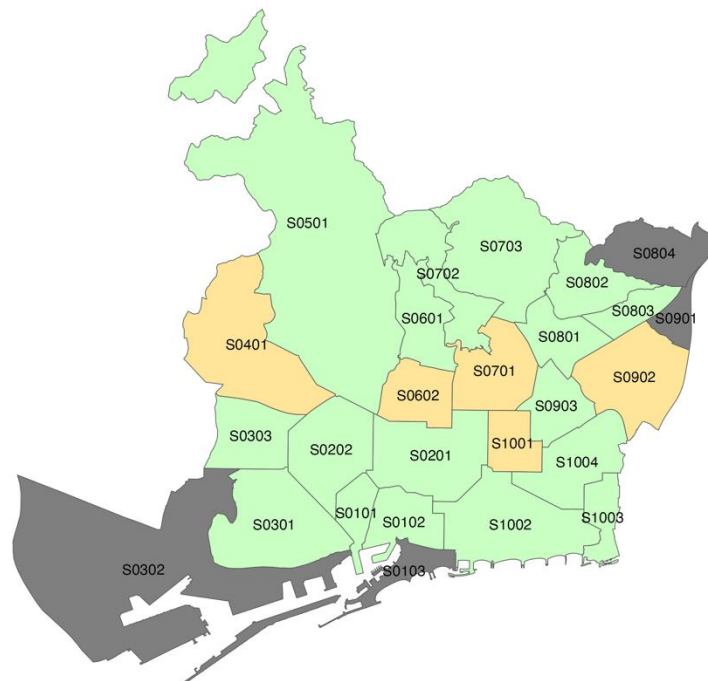

Impacte per zones educatives | ES01

Distribució - Dissimilitud | NESEBi I3

Concentració - Aïllament ajustat | NESEBi I3

Impacte segregació NESE B_i | Zones educatives

Table 3: Alumnat NESEBi

	<i>I3</i>		<i>ESO1</i>	
	Dissimilitud	Aïllament ajustat	Dissimilitud	Aïllament ajustat
	(1)	(2)	(3)	(4)
T (Tendència pre-intervenció)	−0.009 (0.008)	−0.001 (0.005)	−0.023** (0.011)	0.014*** (0.005)
PX (Impacte immediat)	0.017 (0.017)	0.005 (0.010)	−0.009 (0.021)	−0.001 (0.010)
T-PX (Tendència post-intervenció)	−0.032*** (0.009)	−0.015*** (0.005)	−0.013 (0.012)	−0.024*** (0.006)
Constant	0.418*** (0.024)	0.119*** (0.013)	0.435*** (0.030)	0.057*** (0.015)
Observations	216	216	176	176
Log Likelihood	245.231	364.040	172.242	295.394
Akaike Inf. Crit.	−478.463	−716.080	−332.485	−578.788
Bayesian Inf. Crit.	−458.211	−695.828	−313.462	−559.766

Note:

*p<0.1; **p<0.05; ***p<0.01

Impacte segregació NESE B_i | Zones educatives

LECTURA DE LA TAULA

Tendència prèvia

La segregació i la concentració a l3 venia baixant amb anterioritat a l'aplicació de PX / A ESO1 la segregació baixava però la concentració pujava.

Impacte immediat

No s'observa un impacte significatiu de PX en l'evolució dels indicadors, malgrat que en el cas de l'ESO la concentració i la segregació es redueix lleugerament.

Impacte posterior

La reducció de la segregació i la concentració els anys posteriors és atribuïble a PX i DA, tot indicant l'existència d'un impacte acumulat de les polítiques de desegregació.

Avaluació realista de les polítiques de desegregació

El model metodològic: cadena causal del programa

Analizem la influència de factors de context i implementació sobre el funcionament de dos instruments específics de la política:

Quotes d'accés prioritari per *alumnat NESEB* equivalents al % d'*alumnat NESEB* que resideix a la zona

Finançament addicional per a *alumnat NESEB* per cobrir el cost de l'escolarització

Identifiquem per a cada cas, els factors contextuais que limiten l'impacte de la política i aquells altres que el faciliten

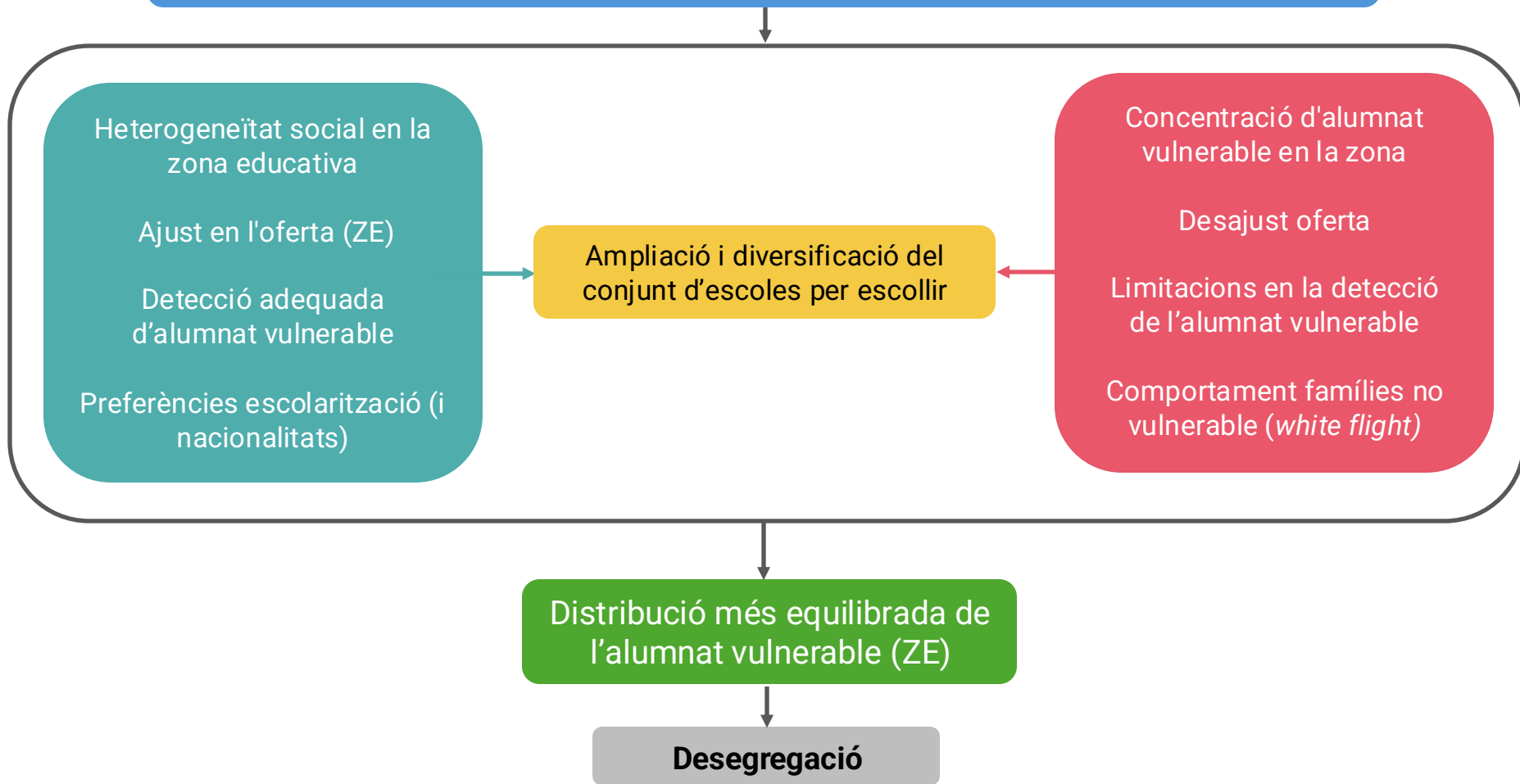
Factors Contextuals
Limitadors

Factors Contextuals
Facilitadors

POLÍTIQUES DE DESEGREGACIÓ ESCOLAR (PX|DA)

Quotes d'accés prioritari per *alumnat vulnerable*, equivalents al percentatge d'*alumnat vulnerable* que resideixen a la zona d'influència del centre.

Quotes d'accés prioritari per *alumnat NESEB*, equivalents al percentatge NESEB que resideixen a la zona educativa del centre.

Factors contextuais:

Heterogeneïtat
zona escolar

white flight

(...) aquesta reserva què fa? Que **altres alumnes que sí que volen entrar a l'escola no puguin entrar**. I el que no entenc, tampoc, és que per què fins al 31 d'agost? Les famílies... això, ens perjudica. És una manera d'anar escanyant-nos a l'escola concertada perquè hi ha famílies que al final no aguanten aquesta pressió. **Al final, "Mira tu, jo no vull problemes i me'n vaig a l'escola que tinc al costat tot i que la meva primera opció era posar-ne d'altres"**. Què passa? Que al final aquestes places no ens les deixen conservar. Es queden per NESE-B. (*Direcció, centre concertat, nivell socioeconòmic alt*)

E: ¿Y por qué empezó en primero y no en P4 el pla de xoc para [nom fill/a]?

M: no tengo ni idea

E: ¿tu situación laboral y económica era la misma?

M: Sí, o sea, y cuando recién vine era peor. Pero no lo tengo, no tengo idea. No lo sé. (*Mare, centre públic, nivell socioeconòmic mitjà*)

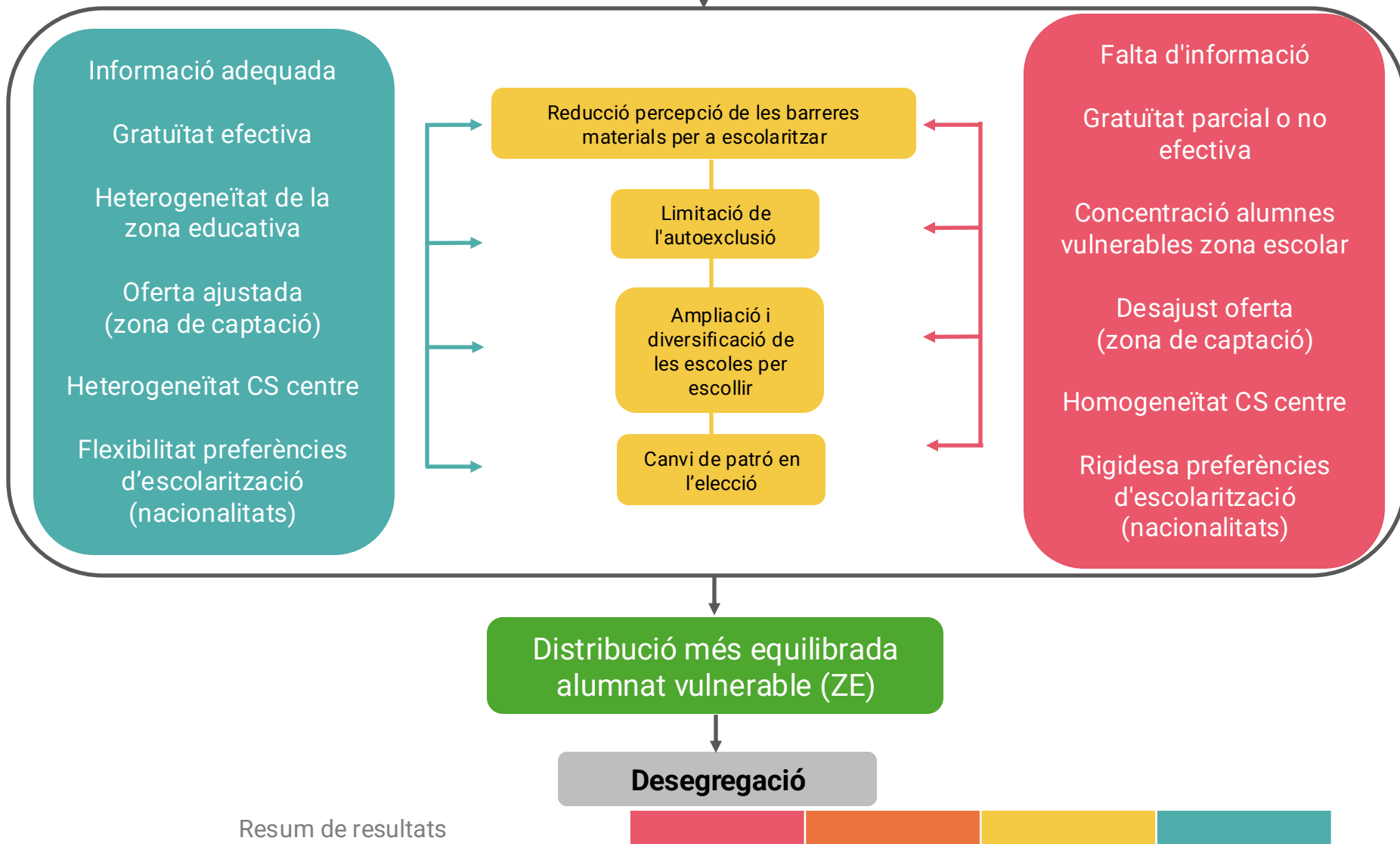
**Factor
contextual
limitador:**

Limitacions en
detecció d'AV

POLÍTIQUES DE DESEGREGACIÓ ESCOLAR (PX|DA)

Finançament addicional per alumnat NESEB per cobrir les despeses d'escolarització

Finançament addicional per alumnat NESEB per cobrir les despeses d'escolarització

Factor contextual facilitador:

Informació adequada

En el momento de hacer las puertas abiertas vine acá y **esta fue mi segunda opción pero por tema económico** me lo planteaba, pero para 1º de primaria, y P3 P4 P5 colocarle una pública porque yo soy mamá soltera entonces iba a entrar por los puntos. Pero me llegó una carta del consorcio indicando que como mi niña [...] entraba ya a p3 me daban este colegio con este plan de choque que se especificaba que no se iba a pagar nada y claro yo fui a preguntar porque no sabía nada de esto **fui a preguntar al consorcio que de qué era y me dijeron esto que no se iba a pagar nada ninguno de los gastos** que tiene otra familia acá al empezar el colegio y yo no iba a pagar por el tema de mi situación por ser mamá soltera no tenía un trabajo fijo en ellos como que supongo que por hacienda o por seguridad social habrán realizado datos y me correspondía y ya este claro porque **ya que era la segunda opción pasa a ser la primera** (Mare, centre concertat, nivell socioeconòmic mitjà)

En P3, cuando entré, **yo creo que era la única latina**, si no me equivoco, ahora sí, ahora hay dos niñas más de papás colombianos... y la otra niña que es... honduras pero luego, y claro, **al principio que era como que me preocupó porque aún en las puertas abiertas vine y son todo familias estructurales**, o sea, mamá, papá y los niños, claro, **yo soy la única... al principio era mamá soltera**, [...] **es como que me echó [para atrás]** [...] en el curso al menos de x casi en sí en el colegio cuando se ven las excursiones, todo, sí son familias que... yo pienso que con estudios, de papás que sí se nota (Mare, centre concertat, nivell socioeconòmic mitjà)

Factor contextual limitador:
Homogeneïtat CS centres

Finançament addicional per alumnat NESEB per cobrir les despeses d'escolarització

Factor contextual facilitador:

Coincidència de costos-cobertura

E: Tú no tienes que pagar nada

M: No.

E: El hecho de que, que fuera gratuito fue como un factor determinante para, para que viniera aquí

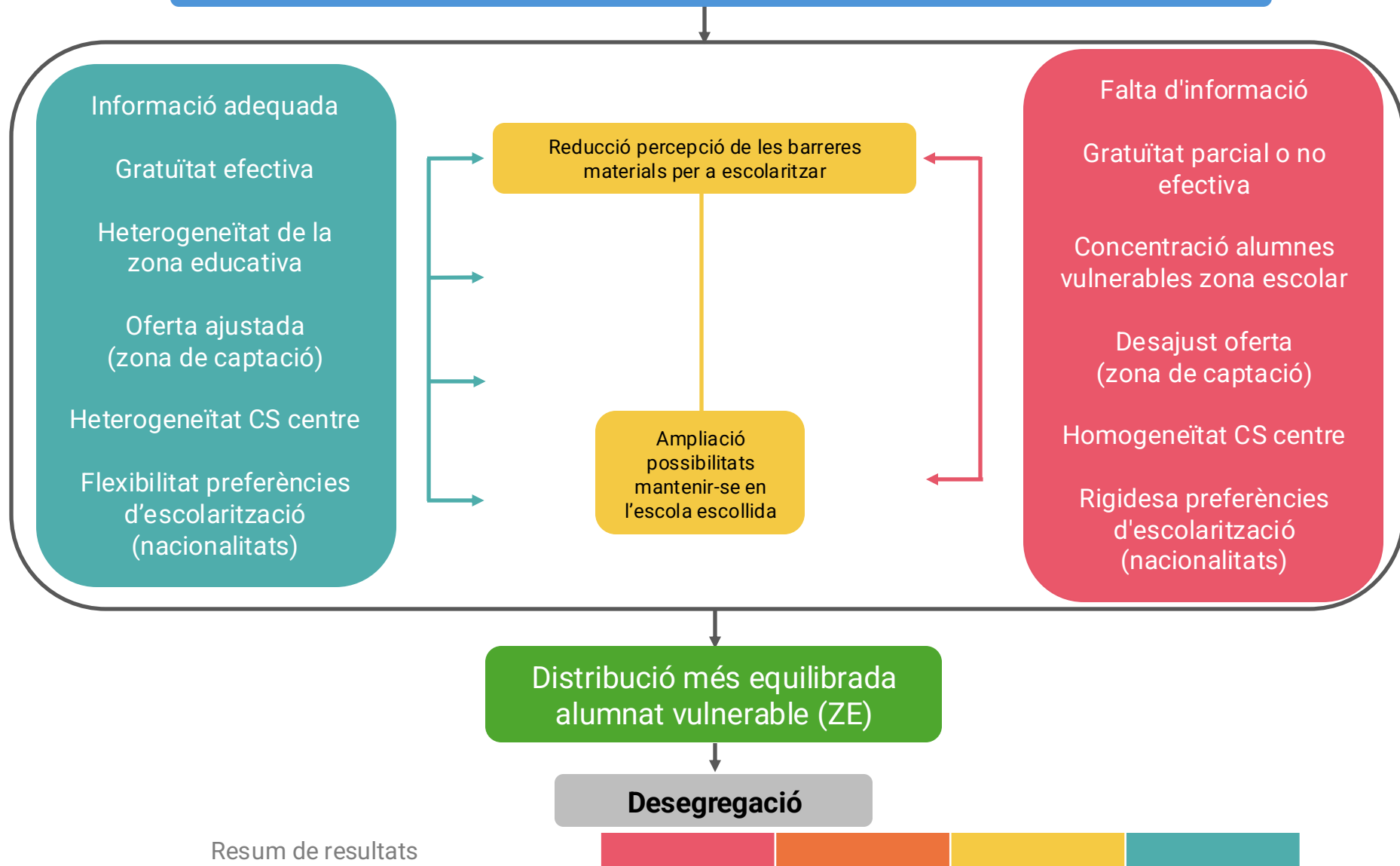
M: Sí. Sí, porque ella entró a clase, yo la matriculé, el proceso lo hice en noviembre y en diciembre ya la tenía que traer al colegio y hice la matrícula y todo. Pero cuando vi que la tenían que cancelar, entonces yo no la traje. No la traje y fui al consorcio. Y lo que te he comentado ahorita, diciéndoles que bueno, que no [tenía que pagar nada] (*Mare, centre concertat, nivell socioeconòmic alt*).

La única diferencia es que **en el consorcio me dijeron que no va a pagar absolutamente nada y cuando llegué acá me dijeron que sí había que pagar algo** de... si no me equivoco eran la... agenda o algo, era mínimo la verdad y dije bueno vale. Lo que sí aquí me dijeron es que el consorcio no les bonificaba aquí nada o sea lo que yo, mi plaza acá el consorcio no les da nada de dinero, eso es lo que me dijeron, será verdad o mentira, no lo sé, pero me choca, o sea, me dijeron tu plaza aquí... estamos en la obligación de dártela, por una normativa supongo, pero el consorcio no nos paga la plaza que tienes (*Mare, centre concertat, nivell socioeconòmic mitjà*)

Factor contextual limitador:

Desajust de costos-cobertura

Finançament addicional per alumnat vulnerable per cobrir les despeses d'escolarització

Finançament addicional per alumnat NESEB per cobrir les despeses d'escolarització

Factors contextuais facilitadors:

Informació i coincidència costos-cobertura

M: No. Jo tinc pla de xoc perquè aquest any **m'he quedat vidua**. Llavors, venia de l'escola i em deia **jo no puc pagar escola. Dic, el trec**. [es posa a plorar]
(Mare, centre concertat, nivell socioeconòmic mitjà)

M: [...] **la meva filla és negra, ha tingut situacions de racisme i que vingui el tutor i et digui “no sé com afrontar-ho”, dius... eh... a un altre lloc potser estan més cardats i saben com fer-ho**. No et pilla de sorpresa, no has de fer una reunió extraordinària perquè a la negra le han llamado “mono”, saps? O sigui... per exemple! Jo és que estic una mica així... [...] Parlant clar, eh, entre tu i jo. I estic... em coneixen de tota la vida, t'he exposat la situació, t'estic dient on... i no m'esteu ajudant.[...]

E: I tu en cap cas ho has valorat com un element prou important com per fer aquest canvi de centre...

M: Sí, es que estamos ahí. (Mare, centre concertat, nivell socioeconòmic mitjà)

Factor contextual limitador:

Homogeneïtat CS centre i preferències escolars

Comentaris finals (I)

Impacte acumulat > impacte immediat

Efectiu a l'hora de reduir el % d'escoles no corresponsables, però majors limitacions per corregir situacions d'elevada concentració d'alumnat socialment vulnerable.

Els instruments són percebuts i generen respostes diferents en funció del context individual, del centre i de la zona educativa.

- **Factors individuals:** informació, característiques socioeconòmiques, preferències d'escolarització.
- **Factors de centres:** homogeneïtat/heterogeneïtat social de la composició escolar, nivell de gratuïtat efectiva, grandària del centre.
- **Factors de zona educativa:** ajust de l'oferta, homogeneïtat/heterogeneïtat social de la població resident.

Les anàlisis amb **alumnat estranger de països de baix ingrés** (2011/12 – 2018/19) mostren tendències molt similars respecte a l'evolució de la segregació escolar i l'impacte.

Comentaris finals (II)

Reptes d'implementació

- Millorar la **detecció de l'alumnat socialment vulnerable** abans del procés d'escolarització.
- Millorar la **informació** per famílies i centres educatius.
- Reduir situacions de **sobreoferta**.
- Garantir la **gratuitat** efectiva.

Instruments complementaris

- Més enllà dels factors materials, hi ha **elements subjectius i simbòlics** (famílies i centres) que poden determinar l'efectivitat de la política.

Limitacions de les polítiques de desegregació

- Diferències en les **preferències d'escolarització** segons grup social (més enllà d'aspectes materials).
- Riscos de les *polítiques focalitzades* per producció i reproducció de **l'estigma** en poblacions socialment vulnerables.

